

פרשת בהר

"ולא תונו איש את עמיתו" [כזו, יז]

חכמינו מספרים על שמואל שקנה פעם אצל נכרי כד של זהב בתור כד של ברזל, ובשעה ששייך לו ארבעה זהובים בעד הכד הבליע זהוב אחד [ב"ק קיז].

והדבר הוא לפלא, מדוע באמת הונה שמואל את הנכרי ולא עוד אלא שגם גזל ממנו זהוב אחד? ובעיקר, לשם מה מספרים לנו החכמים דבר זה?

ברם, הכוונה שבדבר היא ממש הפוכה, וחכמינו מספרים בזה את גודל צדקותו של שמואל, ראה שמואל שיש לו לאותו נכרי כד של זהב, ששוויו עולה בהרבה ממון, ואף על פי כן איננו מבקש בשבילו אלא ארבעה זהובים בלבד.

תהה שמואל ולא ידע מה נעשה פה — אם הנכרי אינו יודע שהכד עשוי זהב והוא סבור שאיננו אלא מברזל, אם כן הרי מן החובה להעמידו על טעותו כדי שלא להונות אותו, ואם אמנם יודע הוא שהכד עשוי זהב, אלא שגנוב הוא עמו ולכן הריהו מוכרו במחיר כה מוזל, אם כן הרי מצוה היא לקנותו ממון מועט על מנת להצילו ולהחזירו לבעליו.

מה עשה שמואל, נתן לו חמשה זהובים במקום ארבעה, היינו שהבליע לו זהוב נוסף ("מבליע" פליטו, שנותנים בלא יודעים יותר מן הדרוש (כמו: "מבליע דמי אתרוג בלולב" [סוכה לט]) — על מנת לחון בזה את הנכרי: אם יחזיר לו את הזהוב המיותר, הרי יהא זהו סימן שהוא אדם הגון וכי איננו יודע שהכד עשוי זהב, אזי יוסיף לו את הפרש המגיע לו לפי שווי הכד, אבל אם לא יחזיר לו את הזהוב המיותר, הרי יהא זה סימן שהוא גנב וכי גם הכד גנוב הוא — אזי תהא זו מצוה לקנות את הכד ממון מועט על מנת להחזירו לבעליו.

הוא אשר נתכוונו חכמינו לספר לנו, עד כמה היו התנאים והאמורים הקדושים נזהרים בדיני הונאה אפילו ביחס לנכרי, וכמה גדולה היתה חכמתם במעשיהם היומיומיים...

5 5 5

ע"ן מתחלפת באל"ף, וממילא יש כאן עומק נוסף דהיינו אל תונו איש את אמיתו שלו — שאדם לא ירמה את עצמו שהוא צדיק...

וכפי שהרבי ר' בונם מפשיסחה ז"ל היה אומר: התורה הזהירה שלא להונות את הזולת, ואילו אם נהג לפנים משורת הדין ואסור לו להונות גם את עצמו... אסור לו להשלות את עצמו במדרגות יותר גבוהות מכפי שיש לו באמת...

5 5 5

בידוע: "מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה". ברם, אם אדם צובר לו הון על ידי הונאה ומצומה, בניגוד לרצון הבורא, סופו לאבד את ההון הזה על ידי חליים רעים ושאר אסונות.

לפיכך אמר הכתוב: "ולא תונו" — אל תצבור לך הון בדרך של הונאה, משום "ויראת מאלהיך" שתתירא מפני מידת הדין אשר תוציא מידך את ההון הגזול הזה על ידי חליים ואסונות.

5 5 5

"גַּר וְתוֹשֵׁב... אֶל תִּקְוּ מֵאֵתוֹ זֵשֶׁךְ וְתִרְבִּית" [כה, לה - לו]

מדוע התורה מזכירה במיוחד שגם מגר אסור לקחת ריבית?

אלא ללמדינו שאפילו אם הלווית לו ממון בעודו נכרי, כאשר עוד היה מותר לך לקחת הימנו ריבית, הרי מרגע התגיירותו ואילך כבר אסור לך לקחת הימנו ריבית, ולפיכך מזכיר כאן הכתוב במיוחד: "גר ותושב".

"אל תקוזז מאתו נְשֶׁךְ ותרבית... וזוי אוזיך עִמְךָ" [כה, לו]

חכמינו אמרו, שכל המלווה כספו בריבית אינו זוכה לקום בתחיית המתים. ומצינו כלל בריבית, שכשם שנפרעין מן המלווה כך נפרעין מן הלווה.

לפיכך אמרה תורה: "אל תקח מאתו נשך ותרבית" — רק אם לא תקח ממנו ריבית, אזי "וחי אחיך עמך" יחיה אחיך, הלווה, יחד עמך בתחיית המתים, אבל אם תקח ממנו ריבית לא תזכו שניכם לחיי הנצח.

"את כספך לא תתן לו בנשך" [כה, לז]

כשאתה נותן מכספך לעני, אם לשם צדקה או לשם גמילות חסדים, תן לו בסבר פנים יפות ובדברים מעודדים, אל תהא "נושך" אותו אגב נתונה בדברים החותכים כסכין בלבבו, אלא תן לו בעין יפה...